

Persoonlijk onderzoek 2017-2

Nationaal vlindertelweekend 5 & 6 augustus 2017: impressies uit onze vlindertuin

Door Ortwin Hoffmann, Van Eyckpark 2, 9250 Waasmunster, België. ortwin.hoffmann@skynet.be

Trefwoorden: Vlindertelweekend – Dagvlinders – Papilionoidea – Insecta.

Inleiding

Net zoals vorig jaar hebben we onze gezinsvakantie aan zee met 2 dagen ingekort om het vlindertelweekend zeker niet te missen. De weersomstandigheden kondigden zich niet al te gunstig aan: 's zaterdags overwegend bewolkt met kans op neerslag en 's zondags een droge, meer zonnige dag weliswaar met temperaturen maar net boven de 20° C.

Naar goede gewoonte stap ik zowel op zaterdag als op zondag elk uur een telronde. Tussendoor verwerk ik mijn foto's, vul mijn spreadsheet aan en noteer ik interessante wetenswaardigheden. En zo vliegen de uren voorbij...

Zaterdag 5 augustus 2017

's Morgens was de temperatuur nog laag en in de loop van de voormiddag kwamen de vlinders maar schoorvoetend tevoorschijn in combinatie met stijgende temperatuur en zonnige momenten. Nochtans was ik al van bij de start van mijn 1ste telling om 8u30 goed gemutst: nog geen vlinders, maar wel een 60-tal rupsjes van Landkaartje, *Araschnia levana* (Linnaeus, 1758) op brandnetels achter ons materiaal. Het was al jaren geleden dat ik er nog rupsen van dagvlinders op gevonden heb en dit keer was het prijs. Toch wel eigenaardig: deze brandnetels staan er maar magertjes en beschaduwd bij in vergelijking met de zeer fors zonbeschenen planten enkele meters verder in ons kippenhok ...

De kleine muntvlindertjes, *Pyrausta aurata* (Scopoli, 1763) tekenden al van in het begin present en concentreerden zich steeds rond kattenkruid en wilde marjolein. Om 10u00 was de temperatuur al gestegen tot 18° C en kwam, niet onverwacht, een 1ste verse

Atalanta, *Vanessa atalanta* (Linnaeus, 1758) zich opwarmen op de witte bloembollen van hortensia Annabelle. Vrij snel volgden 2 zandoogjes: zowel een mannetje Oranje zandoogje,

Pyronia tithonus (Linnaeus, 1767) als een sterk afgevlagen Bont zandoogje, *Pararge aegeria* (Linnaeus, 1758) begonnen te bekvechten om het kleine zonnige territorium in de achtertuin op te eisen. Door het microklimaat voelde het er al aangenaam warmer aan.

Om 11u00 begon het echt op gang te komen omdat de temperatuur graad na graad bleef stijgen. En om 12u00 had ik reeds 11 verschillende soorten genoteerd met het muntvlindertje als koploper (10 exemplaren) gevolgd door Gehakelde aurelia, *Polygonia c-album* (Linnaeus, 1758) (8 exemplaren: "goe bezig dit jaar") en *Atalanta* (5 exemplaren). De Oranje zandoogjes zetten hun positieve trend van dit jaar verder en zowel een mannetje als vrouwtje lieten zich bij elke telronde opmerken. Ook elders zijn er dit jaar opvallend meer wat zich ook in onze vlindertuin weerspiegelde. Zon en wolken wisselden elkaar wel vrij snel af maar om 12u30 begon het plots volledig te overtrekken met een forse regenbui tot gevolg. Op slag waren alle vlinders weg en daalde de temperatuur in snel tempo van 22° C naar 19° C. Toen de hemelsluizen dichtgingen, hoopte ik eens een vlinder in de regen te kunnen spotten. En zie: een opgeschrikt Klein geaderd witje, *Pieris napi* (Linnaeus, 1758) vloog weg vanop de buddleia om zo snel mogelijk iets verder op deutzia, tussen de regendruppels, op het blad post te vatten. Ook een kolibrievlinder liet zich niet afschrikken door de plotse weersomslag en lurkte lustig, maar wel snel, nectar van de buddleia.

Om 14u00 verscheen er terug een klein streepje blauwe lucht en de zon deed een schuchtere poging om terug door te breken. De vlinders keerden dan ook stilaan terug. Een zeer grote, verse en kraaknette *Atalanta* trok mijn aandacht. Het is alsof die nog maar net uit zijn pop gekropen was. Al naar gelang de zonsinval zag ik af en toe zelfs een klein beetje weerschijn op de zwarte vleugelpunt van de voorvleugels. Hij liet zich gewillig bewonderen terwijl hij rustig verder de buddleia afspeurde naar nectar. Wie ook altijd van de partij is, zijn enkele hoornaars die constant rond en tussen de buddleia's en andere nectarplanten laveren in de hoop een insect te kunnen verschalken.

Omstreeks 15u00 kwam voor mij het mooiste moment van de dag: een Boomblauwtje, *Celastrina argiolus* (Linnaeus, 1758) fladderde rond bolklimop die zich al jaren geleden rond een oude boomstronk geslingerd heeft. Ik heb het vrouwtje ongeveer 30 min. gadegeslagen.

Ze was druk in de weer om geschikte plaatsjes te zoeken voor eiafzet (Fig. 1). Zeer nauwkeurig én minutieus draaide en keerde ze in het rond bovenop elke bloemknop. Zowel met beide voelsprietjes als met het achterlijfje werd zeer zorgvuldig de hele bloemknop eerst vakkundig afgetast om dan één witachtig eitje af te zetten. Elk eitje werd zeer zorgvuldig tussen elke bloemknop verstoppt en was zodoende bijna onzichtbaar geworden voor het blote oog. Ik heb ze volgens hetzelfde scenario ongeveer 10 eitjes zien afzetten. Dat is genieten!

In de late namiddag is een hageheld, *Lasiocampa quercus* (Linnaeus, 1758) enkele keren met zijn typisch grillige vlucht rond mij gevlogen. Eveneens wordt in de late namiddag de kans groter dat je een Eikenpage, *Favonius quercus* (Linnaeus, 1758) kunt spotten.

Om 17u00 heb ik ongeveer 10 min. onze Amerikaanse eik vanuit mijn ligzetel in het oog gehouden.

En ja, 2 keer heb ik een solovluchtje kunnen waarnemen op een zonnig en quasi windstil moment.

Stilaan begon het vet van de soep te gaan en begonnen de vlinders langzaam maar zeker een slaapplaatsje te zoeken. In onze vlindertuin is immers keuze genoeg. Zo zag ik af en toe een Atalanta in onze krenteboompjes mee met de zon hoger klimmen.

De vlinderbuikjes waren gevuld met nectar en ze hadden hun rust voor vandaag verdiend.

Om 19u00 heb ik tegen beter weten in nog een laatste vlinderloze telronde uitgevoerd. De zon was al weg en dreigende regenwolken kwamen terug opzetten. Als er nog stof was, werd het nogmaals geblust met hemelwater...

Al bij al zeker geen topdag: de weergoden hebben het rond de middag toch wel laten afweten met een forse regenbui waarna het voor de rest van de dag op vlindergebied toch niet helemaal terug goed gekomen is. Vandaag had ik 14 verschillende soorten aangekruist met een algemeen totaal van 46 vlinders. Hopelijk kon ik morgen nog enkele bijkomende soorten aankruisen?

Zondag 6 augustus 2017

De dag kondigde zich in ieder geval al veelbelovend aan: een staalblauwe hemel met een prachtige ochtendzon en amper een zuchtje wind. De ochtendzon had goud in de mond: zoals je kon verwachten waren enkele Atalanta's en een verse Distelvlinder, *Vanessa cardui* (Linnaeus, 1758) om 9u00 al van de partij op de zonnigste plekjes zowel in de voor- als achtertuin. Alhoewel het nog maar 13° C was, stond een thermometer in de achtertuin met een hoekje zonnig microklimaat toch al op 27° C. Een uurtje later zelfs al 33° C. En of de vlinders dit weten!

Langs de straatkant kon ik in de ochtendzon toch ook al 2 Eikenpages spotten met een kort vluchtje: eentje bovenaan en de andere halweg onze solitaire Amerikaanse eik. Niet alleen in de avondzon, maar ook in de ochtendzon vind ik de kans groter om ze te kunnen waarnemen.

Net als gisteren had ik op de brandnetels achter ons materiaalkot opnieuw een nestje van 15 piepkleine rupsjes ontdekt, dit keer Dagpauwoog, *Aglais io* (Linnaeus, 1758). In de namiddag zijn ze met z'n allen naar boven gekropen om samen een zonnebad te kunnen nemen.

In de loop van de dag zag ik terug geregeld 2 mannetjes Oranje zandoogje: ze bewaakten als het ware elk hun eigen kleine territorium. De ene in de voortuin rond kattenkruid en de andere in de achtertuin rond koninginnekruid. Geregeld fladderden ze hun territorium rond en zelfs Atalanta's werden soms achtervolgd en verjaagd.

Een Boomblauwtje verkende opnieuw enkele bloemknoppen van dezelfde bolklimop, maar dit keer werden er geen eitjes afgezet en bleef ze er ook niet lang rondfladderen. Maar toch, het was een verdienstelijke poging...

Na de middag kwamen er stilaan meer wolken opzetten waardoor de zon af en toe verdween en stak ook de wind stilaan de kop een beetje op.

Ons windmolentje begon steeds sneller te draaien. Als gevolg hiervan viel niet alleen het aantal soorten terug maar ook het aantal per soort. Gelukkig had ik ondertussen wel al 2 nieuwkomers voor dit weekend mogen verwelkomen: Groot koolwitje, *Pieris brassicae* (Linnaeus, 1758) en een kakelvers Bruin blauwtje, *Aricia agestis* (Denis & Schiffermüller, 1775), tevens mijn 1ste waarneming dit jaar.

Naarmate de namiddag vorderde, bleef de bewolking vrij hardnekkig wat toch wel een negatieve impact had op de vlinders. En op het einde waren het enkel nog de dagactieve muntvlindertjes die nog te zien waren, zij het wel met iets minder in aantal.

Ook ondernam ik nog een poging om Eikenpages te zien. Maar allicht omwille van de toch wel vrij constante wind in combinatie met minder zon, lieten ze zich niet meer zien ondanks het feit dat de temperatuur toch nog net boven de 20° C gebleven was. Het was wel droog gebleven.

Als afsluiter ging een eenzame Atalanta om 19u00 nog vlug wat nectar zuigen op een buddleia om erna tussen het struikgewas te verdwijnen tot de volgende zonnige dag.

In mijn binnenste had ik stilletjes gehoopt om de Keizersmantels terug te mogen verwelkomen. De laatste weken heb ik immers tot 6 keer toe een zwervend exemplaar op onze buddleia's gespot (zowel mannetje als vrouwtje)! Maar ze komen natuurlijk niet op afroep...

Besluit

De algemene conclusie is dat er dit jaar minder vlinders geteld zijn (Fig. 2-4). Maar een uitmuntend vlindertelweekend of niet, onze vlindertuin blijft hoe dan ook met kop en schouders boven het Vlaams en Nederlands gemiddelde uitsteken dankzij de specifieke vlindervriendelijke inrichting. Dus als je goed zorgt voor vlinders, toch één van onze belangrijke graadmeters van het milieu, belonen ze je altijd met hun kleurrijke aanwezigheid. Dit is volop genieten aan je eigen achterdeur in je eigen natuureservaatje! Ook dit jaar heb ik weer met forse teugen genoten.

Voor mezelf had ik de Atalanta als favoriet vooruitgeschoven en mijn pronostiek is grotendeels uitgekomen. Zowel in Nederland als in onze vlindertuin is hij net als vorig jaar primus geworden maar in Vlaanderen heeft het Klein koolwitje, *Pieris rapae* (Linnaeus, 1758) hem op de streep geklopt.

Cijfermatig:

In onze tuin werden 17 soorten geobserveerd waarvan 14 dagvlindersoorten en in totaal 54 exemplaren waarvan 42 dagvlinders.

In de gemiddelde Vlaamse tuin: 4 verschillende soorten en gemiddeld 6 exemplaren.

In de gemiddelde Nederlandse tuin: 4 verschillende soorten en gemiddeld 9 exemplaren.

Fig. 1. Eileg van *Celastrina argiolus*, Boomblauwtje, op bolklimop te Waasmunster, Oost-Vlaanderen, België, 5.viii.2017 (Foto's: Ortwin Hoffmann).

Papilionoidea	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>P. machaon</i>								1			
<i>P. brassicae</i>	1	1	2	3	1					1	1
<i>P. napi</i>	2	1	1	1	2	1	2	1	3	2	1
<i>P. rapae</i>	6	2	8	17	3	8	4	1	3		4
<i>G. rhamni</i>					1				2	6	1
<i>C. croceus</i>			1				1				
<i>V. atalalanta</i>	6	3	3	6	12	13	3	23	14	36	13
<i>V. cardui</i>	2	1	58		1	1	2	3	1	8	1
<i>P. c-album</i>	7	1	2	7	2	4	7	6	4	6	8
<i>A. io</i>	1		6	10		12	38	2	14	3	2
<i>A. urticae</i>			1		1	2	5	7	1	1	
<i>A. levana</i>		1				1	6	1	4		1
<i>A. paphia</i>									1		
<i>P. aegeria</i>	2	1	1	1		3	2	1	1	1	3
<i>P. tithonus</i>		1	1	1		2	1		1		2
<i>C. argiolus</i>	5	2	6	13	3	1	3	2	7	7	2
<i>F. quercus</i>			1		1		4	1	1		2
<i>P. icarus</i>				1				1	1		
<i>A. agestis</i>									1		1
<i>L. phlaeas</i>		1	1	4	1	1	1	1			
Aantal soorten	9	11	14	11	11	12	14	14	16	10	14
Totaal	32	15	92	64	28	49	79	51	59	71	42

Fig. 2. Vergelijkende tabel met de vorige jaargangen van het vlindertelweekend in de tuin van Ortwin Hoffmann voor de Papilionoidea (dagvlinders).

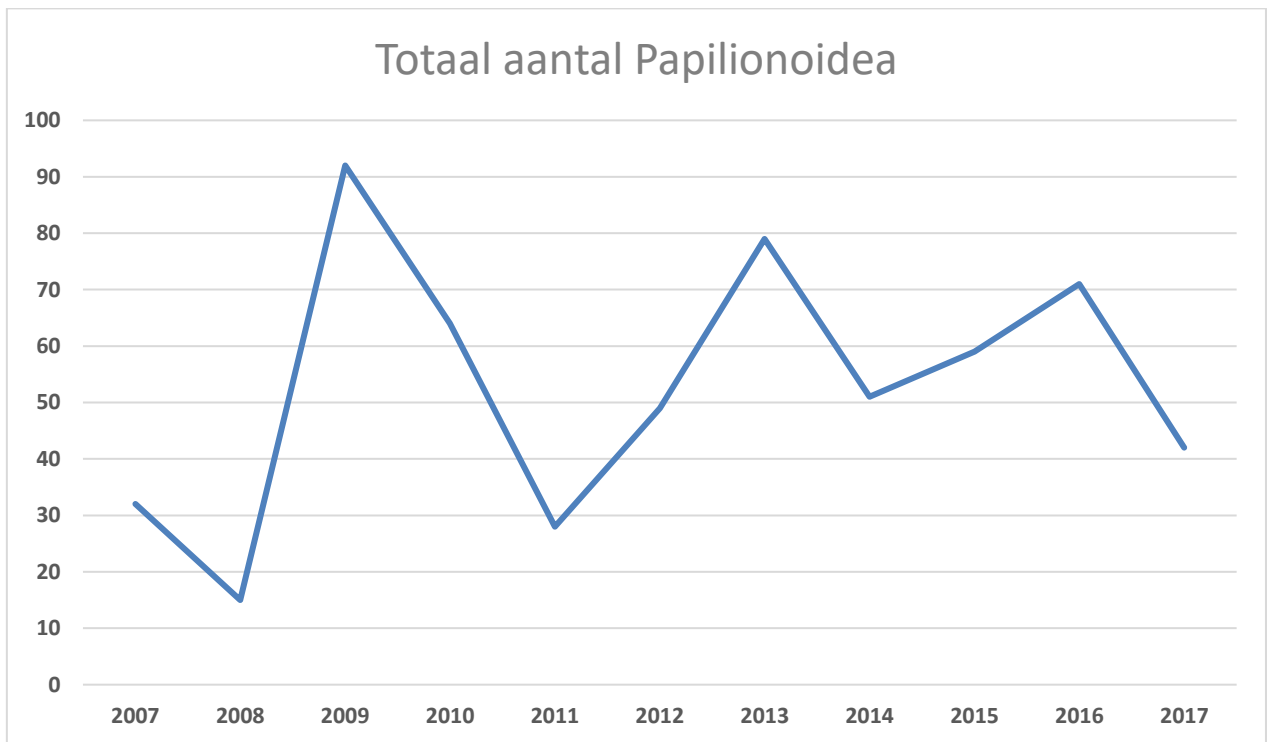

Fig. 3. Totaal aantal dagvlinders/jaar tijdens het vlindertelweekend.

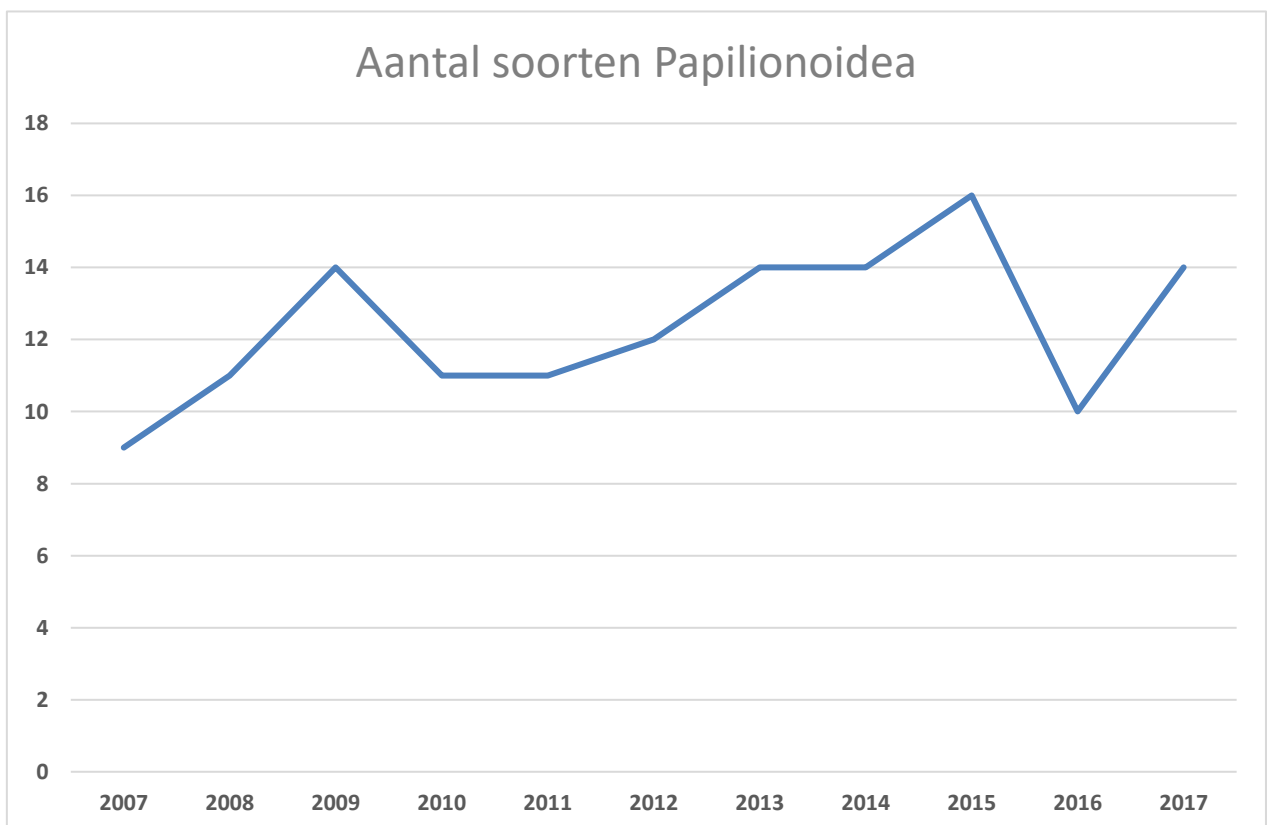

Fig. 4. Aantal soorten dagvlinders/jaar tijdens het vlindertelweekend.